

# Józef Buczyński

---

## Teoria bezpieczeństwa : analiza systemowa

---

Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa nr 3, 17-25

---

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

## **TEORIA BEZPIECZEŃSTWA – ANALIZA SYSTEMOWA**

Zagrożenia jakie niesie ze sobą XXI wiek wskazują, na jakościowo nowe, niespotykane dotychczas, wyzwania dla całej międzynarodowej społeczności. Ocenia się, że o ile konflikt zbrojny (nuklearny bądź konwencjonalny) jako największe zagrożenie dla międzynarodowego bezpieczeństwa jest obecnie mało prawdopodobny, to natomiast dużego znaczenia nabierają zagrożenia pozamilitarne, wśród których wymienia się np. zagrożenia ekonomiczne, energetyczne społeczne czy ekologiczne. Stały się one problemem globalnym tak więc i współczesna postać bezpieczeństwa stała się kategorią globalną, która nie ma na mapie świata precyzyjnie wyznaczonych granic. Najczęściej spotykamy się z dwiema kategoriami tego pojęcia, czyli z podziałem na bezpieczeństwo narodowe, kreowane przez państwa jako podmioty prawa międzynarodowego oraz na bezpieczeństwo międzynarodowe. Należy też podkreślić swoistą konwergencję tych dwóch pojęć, gdyż w sytuacji stałego pogłębiania się współzależności międzynarodowych, bezpieczeństwo narodowe coraz bardziej staje się również immanentnym atrybutem bezpieczeństwa międzynarodowego.

W wymiarze bezpieczeństwa kreowanego przez podmioty prawa międzynarodowego, bezpieczeństwo nabrało istotnego znaczenia dopiero na początku XX wieku, gdy zaczęły się krystalizować trwałe struktury państw europejskich jako pełnoprawnych podmiotów kreowania bezpieczeństwa. Do tego czasu możemy wyróżnić różne fazy podmiotowości bezpieczeństwa, jakimi były:

- Chiny okresu przed cesarskiego. Na arenę historii Chiny wkraczają wraz z panowaniem dynastii Shang ( 1766-1123 p.n.e.) w czasie której główną kategorią podmiotową bezpieczeństwa były ludy, księstwa, królestwa. Wielkie znaczenie w zakresie kształtowania bezpieczeństwa miała też rodzina i grupy społeczne. Uwidoczniło się to zwłaszcza podczas okresu tzw. Walczących Królestw (480-221 p.n.e.) co stało się swoistą platformą do wypracowania filozoficznego podejścia do bezpieczeństwa przez Konfucjusza (551-479 p.n.e.), Mencjusza (IV w. p.n.e.) Sun Tzu (544-496 p.n.e.), autora min. słynnego dzieła *Sztuka Wojenna* i wielu innych myślicieli i filozofów tego okresu;
- Okresu rozkwitu greckich miast – państw VIII-IV p.n.e. – epoka takich myślicieli i filozofów jak Sokrates, Arystoteles i Platon, których teorie dotyczące zagrożeń i wizji kształtowania bezpieczeństwa po dzień dzisiejszy są aktualnie uważane za klasykę przedmiotu;
- Okres rozkwitu państw – miast włoskich w XIII i XVI wieku, który to okres min. Dante (1265-1321 roku) florencki polityk scharakteryzował w dziele *Monarchia*. Wskazał w nim min. na ówczesne zagrożenia pisząc, że ekspansja terytorialna i ekonomiczna rodzą nieporozumienia i konflikty wewnętrzne. Machiavelli (1469-1527 rok) również florencki polityk

i dyplomata, w swoim słynnym dziele *Księżę* pisał, min. że *każde państwo dąży do panowania nad innymi (tak więc jest zagrożeniem dla ich bezpieczeństwa) oraz, że pokój powinien być traktowany wyłącznie jako moment oddechu;*

- System państwowości europejskiej XVI i XVII wieku, którego przedstawicielami są francuski filozof i prawnik Jean Bodin (1530-1596 rok), który min. pisał, że stabilny rząd i porządek są najbardziej upragnionym dobrem społecznym, a także holenderski dyplomata i prawnik Hugo Grocjusz (1583-1645 rok) – ojciec prawa międzynarodowego, który po raz pierwszy przedstawił świecką wizję funkcjonowania państwa i był autorem takich tez: wojny są nieusuwalnym elementem stosunków międzynarodowych oraz pokój nie jest stanem lecz działaniem przez które urzeczywistniane jest prawo ludzi do pokoju w ramach społeczności międzynarodowej – sprawiedliwa wojna;<sup>1</sup>
- System porządku europejskiego po kongresie wiedeńskim (1648 rok) tj. po powstaniu w Europie systemu suwerennych i świeckich państw (ład westfalski). Ówcześni filozofowie i teoretycy bezpieczeństwa min. twierdzili, że wojny są nieuchronnym aspektem stosunków międzynarodowych oraz, że o ile jednostka w celu zapewnienia sobie bezpieczeństwa bez stosowania agresji może dojść do porozumienia (układu) to państwa jako byty abstrakcyjne takiej potrzeby nie odczuwają;
- System narodowego i międzynarodowego bezpieczeństwa XX i XXI wieku, tj. od zakończenia I Wojny Światowej po czasy współczesne. Charakterystyką tego okresu jest przestrzenny wymiar bezpieczeństwa, a kategoriami, które na trwałe wpisały się do literatury przedmiotu, stały się geopolityka i globalizacja bezpieczeństwa. Istotnym atrybutem tego okresu jest pojawienie się także innych podmiotów bezpieczeństwa, głównie organizacji międzynarodowych, najpierw rządowych, a później także i pozarządowych, które przejęły na siebie część dotychczasowego monopolu państwa jak podmiotu bezpieczeństwa i stały się ważnym aktorem kreowania narodowego i międzynarodowego bezpieczeństwa.

Tak na przestrzeni wieków ewoluowało pojęcie podmiotu bezpieczeństwa (uczestnika, aktora, kreatora) od miast po państwa i organizacje jako podmiotów prawa międzynarodowego. Gdy spojrzymy na poszczególne fazy – etapy – tego procesu, to możemy wyróżnić szerokie i wąskie podejście do definiowania podmiotów bezpieczeństwa:

- Podejście szerokie definiuje uczestnika jako dowolną całość, która odgrywa określoną rolę w kreowaniu bezpieczeństwa w narodowym i międzynarodowym wymiarze. Widzimy, że jest to definicja nieostra, nieprecyzyjna, która bardzo rozszerza klasę podmiotów bezpieczeństwa i tym samym utrudnia prowadzenia procesu badawczego;

<sup>1</sup> H. Grocjusz. *Trzy księgi o prawie wojny i pokoju*. Warszawa 1957

- Podejście wąskie przyjmuje, że kreatorem bezpieczeństwa jest nie podlegająca żadnemu innemu podmiotowi dowolnie zorganizowana całość, która działa samodzielnie, z wyraźnie sprecyzowanym celem (interese narodowym, racją stanu) wpływająca na inne podmioty i na zmianę przebiegu, bądź na utrwalenie, pewnych procesów w zakresie kształtowania narodowego i międzynarodowego bezpieczeństwa.

Należy też zwrócić uwagę na dwa terminy: bezpieczeństwo narodowe i bezpieczeństwo państwa, pomiędzy którymi nie można jednoznacznie postawić znaku równości. Dziedziną bezpieczeństwa państwa jest bowiem odpowiedzialność min. za takie sfery jak integralność terytorialna, niezależność, ład i porządek wewnętrzny, pozycja na arenie międzynarodowej. Bezpieczeństwo narodowe jest kategorią dużo szerszą, gdyż niezależnie od wszystkich obszarów państwowego bezpieczeństwa obszar jego odpowiedzialności rozszerza się na gwarancję tożsamości narodowej i traktowania państwa jako suwerennego podmiotu w stosunkach międzynarodowych, przestrzegania praw człowieka i swobód obywatelskich, a także braku zagrożeń w szerokim spektrum potrzeb żywotnych i egzystencjalnych społeczeństwa. To właśnie interesy narodowe poszczególnych państw jako podmiotów prawa międzynarodowego są wkomponowane w szeroko rozumiane instytucjonalne struktury ładu i bezpieczeństwa międzynarodowego. Wypełniają one także treścią współpracę międzynarodową ukierunkowaną na wspólną identyfikację i wzajemną redukcję pojawiających się w przestrzeni międzynarodowej zagrożeń.

Szeroka formuła definiowania podmiotu bezpieczeństwa jako celowo działającej zorganizowanej całości skłania właśnie do zastosowania analizy systemowej jako metody badawczej w dziedzinie narodowego i międzynarodowego bezpieczeństwa. Istotnym atrybutem analizy systemowej, którego nie posiadają inne metody badawcze np. analiza jako ogólna metoda badawcza, jest bowiem kompleksowość podejścia, które prowadzi od wyodrębnienia otaczającej rzeczywistości obiektu badań jako systemu celowego działania, identyfikację jego elementów składowych (podsystemów) wraz z całym pakietem wzajemnych relacji zachodzących między tymi elementami, poprzez analizę funkcjonalną do projekcji przyszłości.

Procedura analizy systemowej narzuca pewne prawa i reguły postępowania, do których zalicza się:

- Zasadę ścisłości określenia granic i wnętrza systemu;
- Zasadę niezmienności dokonanego rozróżnienia między systemem, a jego otoczeniem w trakcie badań;
- Zasadę zupełności podziału systemu (na podsystemy);
- Zasadę rozłączności rozpatrywanych systemów (i ich podsystemów);
- Zasadę funkcjonalności, czyli podziału systemu na podsystemy ze względu na rodzaj spełnianych przez nie funkcji w całości.<sup>2</sup>

<sup>2</sup> P. Sienkiewicz, Analiza systemowa. Podstawy i zastosowania. Wydawnictwo Bellona. Warszawa 1994

Powyższe reguły wynikają z ogólnych zasad metodologicznych badań systemowych, które mówią, że:

- Badaniu podlegają pewne zorganizowane całości, dobrze wyodrębnione ze środowiska (otoczenia). Całości te określane są jako systemy;
- System można podzielić na części i ich relacje na wiele sposobów, nie ma podziału uniwersalnego;
- Każdy podział systemu na części daje pewien jego obraz. Podział zależy więc od tego, które cechy systemu lub jego elementy chcemy badać;
- Własności składników systemu nie mogą być badane niezależnie od systemu, w którym występują. Nie ma własności niezależnych od środowiska (otoczenia). Nie ma stałego i niezależnego kryterium podziału na system i podsystemy.<sup>3</sup>

Przekładając te założenia metodologiczne na naszą rzeczywistość badawczą widać konieczność rozpoczęcia procedury analizy systemowej od precyzyjnego określenia bezpieczeństwa jako systemu działania, którego tworzywem strukturalnym są podmioty bezpieczeństwa np. państwa, a spoiwem funkcjonalnym zagrożenia przekładające się na relacje zachodzące między poszczególnymi podmiotami w przestrzeni bezpieczeństwa.

Mówiąc o podmiotach bezpieczeństwa, dobrą platformą do ich identyfikacji i charakterystyki jest właśnie wąskie podejście definicyjne, którego zaletą jest precyzyjność ograniczająca ich zbiór prawie wyłącznie do państw, co istotnie ułatwia analizę ich roli w zakresie kształtowania narodowego i międzynarodowego bezpieczeństwa. Można zastosować także inne podejście do definiowania systemu bezpieczeństwa, np. na podejście przedmiotowe, czyli poprzez identyfikację zagrożeń, które oddziałują na funkcjonowanie systemu bezpieczeństwa w każdym tj. narodowym i międzynarodowym wymiarze.

Dostrzegamy tutaj pewien dylemat poznawczy, a mianowicie, czy prezentując metodę analizy systemowej powinniśmy się koncentrować na narodowym czy międzynarodowym systemie bezpieczeństwa. Istotnym wyróżnikiem tych systemów są zwłaszcza podmioty bezpieczeństwa (elementy, podsystemy). W systemie narodowym są nimi głównie wszystkie organy władzy publicznej (podsystem kierowania) oraz instytucje odpowiedzialne za gwarancję bezpieczeństwa państwa w całym spektrum potencjalnych zagrożeń (podsystem wykonawczy). Gdy zaś mówimy o systemie międzynarodowym, to jego uczestnikami (elementami, podsystemami) są głównie państwa jako podmioty prawa międzynarodowego. Bardzo interesująco wygląda natomiast podejście przedmiotowe do analizy systemowej bezpieczeństwa, gdyż jego materia są zagrożenia, które mogą mieć narodowy, ponadnarodowy, a nawet i globalny charakter. Tak więc w zależności od przyjętego celu badań, w jednym przypadku badany podmiot bezpieczeństwa (podsystem) np. państwo może być jedynie podsystemem systemu globalnego, w drugim natomiast być systemem działania w zakresie kreowania przez pryzmat własnej racji stanu swojej wizji międzynarodowego bezpieczeństwa. Zatem, gdy spojrzymy na system bezpieczeństwa od wewnątrz, to tworzy go zbiór zintegrowanych różnymi interakcjami w zakresie kreowania bezpieczeństwa elementów (podsystemów), a gdy patrzymy z zewnątrz, to dostrzegamy spójną całość zdolną do utrzymania

<sup>3</sup> Ibidem, s. 36

homeostazy – równowagi systemu bezpieczeństwa w przestrzeni międzynarodowej.

System bezpieczeństwa reaguje na wszystkie bodźce zewnętrzne, z których najistotniejszymi są zagrożenia bezpośrednio wpływające na aktywne bądź pasywne zachowanie (działanie) poszczególnych podmiotów, czyli np. państw jako podsystemów międzynarodowego systemu bezpieczeństwa. Czyli możemy mówić, że zagrożenia kształtują system bezpieczeństwa poprzez reakcje poszczególnych państw na określone rodzaje zagrożeń. Z drugiej strony państwa jako podsystemy systemu międzynarodowego bezpieczeństwa same generują określone zagrożenia, które wpływają na postać i strukturę funkcjonalną systemu bezpieczeństwa jako całości. Mamy więc tutaj do czynienia ze swoistym sprzężeniem zwrotnym pomiędzy zagrożeniami, a bezpieczeństwem, które jest immanentnym atrybutem analizy systemowej jako metody badawczej.

Dla przejrzystości metodologicznej naszych rozważań przyjmijmy zasadę, że tym do omówienia analizy systemowej jako metody badawczej będzie głównie system bezpieczeństwa międzynarodowego, a wszystkie wnioski i ujęcia badawcze, które zostaną tutaj zaprezentowane, będzie można w odpowiednich proporcjach i relacjach transponować na grunt systemu narodowego bezpieczeństwa.

System międzynarodowego bezpieczeństwa możemy podzielić na podsystemy według różnych, zależnych od postawionego problemu badawczego, kryteriów. Gdy przyjmiemy, że obiektem analizy będzie bezpieczeństwo międzynarodowe w układzie podmiotowym to udział państw w jego kreowaniu jako podsystemów bezpieczeństwa międzynarodowego realizuje się poprzez:

- Aktywność państwa na arenie międzynarodowej, czyli politykę zagraniczną, która jest celowym i świadomym działaniem wynikającym bezpośrednio z funkcji racji stanu ukierunkowanej na przeciwdziałanie wszelkim próbom szkodliwej aktywności obcych podmiotów bądź pojawiających się w przestrzeni międzynarodowej zagrożeń dla narodowego bezpieczeństwa;
- Zdolność do samodzielności działania, czyli czy dany podmiot działa samodzielnie, czy dysponuje pełną suwerennością w procesie podejmowania decyzji i tym samym nikt nie ma wpływu na formułowanie celów aktywności międzynarodowej ukierunkowanej na zapewnienie państwu bezpieczeństwa wszelkimi będącymi w jego dyspozycji siłami, środkami i metodami;
- Umiejętność zastosowania siły państwa (potencjału ekonomicznego, militarnego i motywacyjnego) jako atrybutu wpływu na kształt i poziom międzynarodowego bezpieczeństwa, czyli jak ten potencjał przekłada się na możliwość kształtowania systemu międzynarodowego bądź „nacisku” na inne podmioty bezpieczeństwa, by działały one zgodnie z interesem narodowym danego państwa;
- Zdolność do koalicyjności, czyli czy dany podmiot działa indywidualnie realizując swoją rację stanu, czy w ramach sojuszu bądź innej formuły organizacyjnej współpracy międzynarodowej, czy też pozyskał zwolenników do wspólnej aktywności w zakresie przeciwdziałania określonym zagrożeniom;

- Strukturę organów (instytucji) wewnętrznych danego podmiotu bezpieczeństwa odpowiedzialnych za reprezentowanie państwa na arenie międzynarodowej ich kompetencyjność i autorytet na arenie międzynarodowej. Czy posiadają one potencjał i autorytet międzynarodowy na aktywne włączanie się w celowe działanie danego podmiotu w kreowaniu bezpieczeństwa w przestrzeni międzynarodowej?

System międzynarodowego bezpieczeństwa, którego głównymi podmiotami (podsystemami) są państwa bądź organizacje międzynarodowe jest swoistym odzwierciedleniem ładu społecznego w przestrzeni międzynarodowej. Regulatorem tego ładu są relacje pomiędzy poszczególnymi podmiotami bezpieczeństwa, które najczęściej określa się terminem polityki zagranicznej. Regulacje te w wymiarze wewnętrznym każdego państwa są skodyfikowane i unormowane całym pakietem ustaw, rozporządzeń czy nawet instrukcji. Gdy wkraczamy natomiast w przestrzeń międzynarodową, sytuacja staje się bardziej skomplikowana, min. z uwagi na istotne zróżnicowanie interesów, oczekiwań, stosunku do zagrożeń, a przede wszystkim na brak uniwersalnych, obowiązujących wszystkich jednolitych norm prawnych, które kształtowałyby wzajemne relacje pomiędzy poszczególnymi podmiotami systemu międzynarodowego. Często swoistym kodyfikatorem tych relacji są różnego rodzaju traktaty i umowy międzynarodowe, których przestrzeganie niejednokrotnie pozostawia wiele do życzenia, co jest przyczyną sporów i konfliktów międzynarodowych.

Przyjmując jako kryterium badawcze funkcjonalność systemu międzynarodowego bezpieczeństwa na jego strukturę, należy spojrzeć przez pryzmat zagrożeń. Upoważnia to wtedy do wyróżnienia np. systemu bądź podsystemu:

- Bezpieczeństwa energetycznego;
- Bezpieczeństwa politycznego;
- Bezpieczeństwa militarnego;
- Bezpieczeństwa społecznego;
- Bezpieczeństwa ekonomicznego.

Można też dokonać podziału systemu międzynarodowego bezpieczeństwa na podsystemy, stosując jako kryterium podziału organizacje międzynarodowe, które zostały powołane do życia celem aktywnego włączenia się w nurt współpracy na rzecz kształtowania międzynarodowego bezpieczeństwa. Jako przykłady takich systemów bądź podsystemów możemy wskazać na ONZ wraz ze wszystkimi agendami, NATO, UE (np. system europejskiego bezpieczeństwa), OBWE, WTO, NAFTA i wiele innych branżowych (dziedzinowych) organizacji.

Ciekawe jest także spojrzenie na system międzynarodowego bezpieczeństwa przez pryzmat siły, potęgi jego uczestników w strukturze międzynarodowej. Siła państwa nie jest kategorią uniwersalną, najczęściej jej atrybutami jest ludność (populacja), terytorium, potencjał gospodarczy i militarny. Jest ona kategorią dynamicznie się zmieniającą i zawsze względną wobec innych państw, czemu dał wyraz Paul Kennedy pisząc: *Względna siła czołowych państw świata nigdy nie jest wartością stałą, głównie z powodu nierówności tempa wzrostu gospodarczego poszczególnych społeczeństw i z racji przełomów w technice i rozwiązaniach*

*organizacyjnych – przełomów przynoszących większe korzyści jednym społeczeństwom niż innym.*<sup>4</sup>

Należy jednak pamiętać, że posiadanie określonego potencjału przez państwo nie gwarantuje jego pozycji w strukturze systemu międzynarodowego bezpieczeństwa. Niezbędne są także szczególne umiejętności wykorzystania posiadanego potencjału, siły państwa w relacjach zewnętrznych jako środka do zapewnienia realizacji, podyktowanego racją stanu, celów i interesów narodowych, a dopiero później międzynarodowego bezpieczeństwa.

Interes narodowy jest szczególną kategorią w zakresie kształtowania relacji wśród aktorów na scenie międzynarodowego bezpieczeństwa. To interesy narodowe poszczególnych państw przekładają się na ich aktywność w zakresie kształtowania międzynarodowego bezpieczeństwa. Wynika to z powszechnie obowiązującej zasady, że *interes własny jest interesem nadrzędnym. Każde państwo dąży w zasadzie, a w każdym razie głównie, do własnego rozwoju. Jeśli może to zrobić cudzym kosztem, to najprawdopodobniej do tego będzie dążyć.*<sup>5</sup>

Interes narodowy przekłada się bezpośrednio na percepcję zagrożeń, które dynamicznie pojawiają się w przestrzeni międzynarodowego bezpieczeństwa. Mogą mieć one postać zagrożeń o charakterze egzystencjonalnym (bez ich likwidacji nie może być mowy o przetrwaniu narodu i państwa) lub być wyzwaniem jakościowo innej, nie zagrażającej bezpośrednio bezpieczeństwu państwa kategorii. Ta ocena zagrożeń prowadzona przez pryzmat interesu narodowego i racji stanu przekłada się na aktywności państwa na arenie międzynarodowej i jego interakcje (relacje) z innymi podmiotami bezpieczeństwa.

Stosując kryterium siły, potęgi państwa, możemy wyróżnić systemy międzynarodowego bezpieczeństwa jako:

- **jednobiegunowe (unilateralne)**, gdy jedno supermocarstwo, hegemon, uzurpuje sobie prawo do narzucania wszystkim innym podmiotom swojej wizji międzynarodowego bezpieczeństwa;
- **dwubiegunowe (bipolarne)**, gdy dwa państwa lub bloki państw – subsystemy – są zdolne do narzucenia, kontrolowania bądź wpływania na politykę innych państw w zakresie międzynarodowego bezpieczeństwa;
- **wielobiegunowe (multilateralne)**, gdy istnieje w przestrzeni międzynarodowego bezpieczeństwa kilka partnerskich ośrodków kształtowania ładu i porządku międzynarodowego. Szczególną formułą systemu wielobiegunowego jest np. NATO czy Unia Europejska, w ramach której jest prowadzona Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa oraz Wspólna Polityka Bezpieczeństwa i Obrony.

Złożoność i interdyscyplinarność bezpieczeństwa narodowego oraz międzynarodowego jako systemów rzeczywistości społecznej w pełni uzasadnia wykorzystanie analizy systemowej jako właściwej metody badawczej, która prowadzi przez kompleksową, wielowariantową, analizę, syntezę wszystkich czynników mających wpływ na kształt i charakter badanego systemu do projekcji zjawisk, decyzji i procesów w całej przestrzeni międzynarodowego.

<sup>4</sup> P. Kennedy, *Mocarstwa świata. Narodziny, rozkwit, upadek*. Warszawa 1995 rok

<sup>5</sup> M. Dobroczyński, *Międzynarodowe związki gospodarki z polityką*, wyd. A Marszałek. Toruń 1994 rok, s.16



Istotą tej metody jest to, że pozwala ona na uwzględnienie takich atrybutów środowiska bezpieczeństwa jak złożoność relacji pomiędzy poszczególnymi podmiotami bezpieczeństwa, wysoka dynamika zmian (zagrożeń) oraz przestrzenność. W pełni dostrzega też problem, iż bezpieczeństwo międzynarodowe nie jest prostą sumą bezpieczeństwa poszczególnych państw i pozwala, w zależności od postawionego problemu badawczego, przy wykorzystaniu takich kategorii jak system, podsystem, komponować różne strukturalne warianty systemów bezpieczeństwa.

Dzięki metodzie analizy systemowej możemy przez pryzmat podmiotowy (np. państwa – system bezpieczeństwa narodowego, systemy bezpieczeństwa regionalnego bądź system globalnego bezpieczeństwa), lub przedmiotowy (wyzwania, zagrożenia np. system bezpieczeństwa energetycznego) spojrzeć i analizować relacje (prawne, polityczne, gospodarcze, militarne), jakie zachodzą pomiędzy poszczególnymi uczestnikami tego systemu.

To prowadzi do przekonania, że analiza systemowa jako metoda badawcza, charakteryzuje się kompleksowym ujmowaniem problemów oraz wykorzystaniem interdyscyplinarnych metod analitycznych do rozwiązywania złożonych sytuacji decyzyjnych. Wprowadza ona do procesu badawczego bezpieczeństwa paradygmat systemowości, co w swoisty sposób pozwala na porządkowanie całej przestrzeni badawczej, identyfikację podmiotowych i funkcjonalnych systemów i podsystemów, uchwycenie i analizę prawidłowości zachodzących w środowisku narodowego oraz międzynarodowego bezpieczeństwa. Tym samym metoda analizy systemowej spełnia przesłanki właściwej i rzetelnej metody badawczej całego spektrum zagadnień z dziedziny szeroko rozumianego bezpieczeństwa.

### Summary

International security became essential only at the beginning of the 20<sup>th</sup> century when the solid structures of European states as subjects with full rights to the security became to crystallize. The 21st century has brought new threats and challenges to the whole humanity. Non-military threats have acquired a significant meaning. They have become a global problem, thus contemporary security has become a global category.

The complexity and an interdisciplinary character of national and international security as a system of social reality fully justifies the application of a systemic analysis as the right research method which leads through a complex and multi-variant analysis, synthesis of all factors influencing the shape and character of the researched system to the projection of phenomena, decisions and processes in the whole space of international security.

The essential attribute of a systemic analysis, the attribute not possessed by other research methods, is its complexity of approach, which leads from separating a research subject from the surrounding reality, identification of its subsystems along with the whole packet of their interrelations through a functional analysis to the projection of future.

The essence of that method relies on allowing to take into consideration such attributes of security environment as the complexity of interrelations between particular security subjects, a high dynamics of changes (threats) and spatiality. It fully recognizes that international security is not a simple sum of security of individual states.

A systemic analysis is characterized by the complex formulation of problems and the application of interdisciplinary analytical methods to solve complicated decision making situations. Therefore the method meets premises of the adequate and reliable research method of a whole range of problems of widely understood security

#### **Bibliografia**

1. L. von Bertalanffy, *Ogólna teoria systemów*. Warszawa 1984
2. M. Dobroczyński, *Międzynarodowe związki gospodarki z polityką*, wyd. A. Marszałek. Toruń 1999
3. W. Findeisen, (redakcja naukowa), *Analiza systemowa – podstawy i metodologia*, PWN. Warszawa 1985
4. H. Grocjusz, *Trzy księgi o prawie wojny i pokoju*. Warszawa 1957
5. P. Kennedy, *Mocarstwa świata. Narodziny, rozkwit, upadek*, Warszawa 1995
6. A. Koźmiński, *Analiza systemowa organizacji*. Warszawa 1976
7. P. Sienkiewicz, *Analiza systemowa. Podstawy i zastosowania*, wyd. Bellona. Warszawa 1994
8. P. Sienkiewicz, *Wybrane metody naukowych badań nad bezpieczeństwem i obronnością*, AON. Warszawa – Rembertów 2008
9. J. Wiatr, *Zarys nauki o stosunkach międzynarodowych*, Europejska Wyższa Szkoła Prawa i Administracji. Warszawa 2008